

Iva Vomáčková

Ervín Sprenger a dívka s patentkou

Ano, bude řeč nejen o oné dívce s patentkou v oku, která provázela jako podnikový emblém věhlas světově známé továrny Waldes (později Koh-i-noor) na výrobu patentek a kovových knoflíků, ale i o jejím předválečném řediteli Ervínu Sprengerovi. Byl to také on, který se zasloužil o ohromné úspěchy této firmy, přestože se o něm nedočteme v žádném naučném slovníku ani encyklopedii. Byl to on, který zde v této továrně nalezl již jako zralý muž svoji životní lásku a byl to také on, který stejně jako jeho přítel a majitel Waldesky, Jindřich Waldes, doplatil v době války na svůj původ, i když poněkud jinak.

Ve vzpomínkách se vrátíme o téměř 100 let zpět do roku 1902, kdy mladý Jindřich Waldes (nar. 1876 v Daměnicích na Mladovožicku, dnes okr. Benešov) spolu s Hynkem Pucem založil veřejnou obchodní společnost Waldes a spol. Tenkrát malá dílna, původně v Praze-Holešovicích zaměstnávala pouze své dva majitele, jednoho dělníka a jednoho učedníka. Již v roce 1903 začala vyrábět patentky, měla 300 zaměstnanců a obrat firmy činil jeden milion rakouských korun. Firma se velmi úspěšně a dynamicky rozrůstala, r. 1907 se přestěhovala do Vršovic a postupně vznikaly zahraniční filie v Drážďanech, Varšavě, Paříži, Barceloně a New Yorku. Ve třicátých letech se ve Waldesce vyráběla polovina světové produkce různých druhů patentků. Za všemi těmito úspěchy stálo nejen zavedení automatizované výroby a marketingu, ale i mimořádné podnikatelské a manažerské nadání obou majitelů. Firma vlastnila již v r. 1910 např. telefonní ústřednu, dálkopis, telefonograf či multigraf i první předchůdce výpočetní techniky - Hollerithovy děrnoštítkové stroje.

Jindřich Waldes byl velmi pokrokový podnikatel (mimochodem s Tomášem Baťou byli nejúspěšnější podnikatelé své doby u nás) a různými formami podporoval kvalifikační růst svých zaměstnanců. Mezi nimi se objevil i velmi nadaný Ervín Sprenger (nar. 1894 v Liběchově u Mělníka), prošel ve Waldesce několika pozicemi a nakonec se zde stal ředitelem, na kterého jeho bývalí zaměstnanci dodnes v dobrém vzpomínají.

Ervín Sprenger se narodil v Liběchově r. 1894 v rodině řídicího učitele Emila Sprengera a Therezie roz. Sauerové, učitelky ručních prací. Jeho matka a její zaměstnání ovlivnilo v pozdější době Ervínovu zálibu, ale to mu později. Ervín vystudoval obchodní akademii, mluvil německy, anglicky a francouzsky a to mu v meziválečném období otevřelo svět. Ve svém postavení ředitele jezdil sjednávat obchody po celé Evropě a Severní Africe. Velmi miloval umění a obzvláště opery, jednu z nich však měl nejraději – očarovala ho Aida of Giuseppe Verdiho. Tu viděl nejenom u nás, ale v různém nastudování předních evropských operních scén Evropy čtyřiapadesátkrát!

Nejen obchody, ale i umění ho spojovalo s jeho přítelem Jindřichem Waldesem. Ten byl také veliký ctitel a mecenáš umění a vlastnil mimořádně rozsáhlou sbírku uměleckých děl. K Jindřichovým přátelům patřilo mnoho umělců tehdejší doby, včetně Františka Kupky (1871 - 1957), který je autorem již zmiňovaného světově známého podnikového emblému – dívky s patentkou v oku. Předlohou či modelem byla tehdejší významná a krásná herečka Elisabeth Coyens, která Kupku sama inspirovala tím, že si při prezentaci žertem vložila do oka model stiskacího knoflíčku.

Z dalších mimořádných Waldesových aktivit je potřeba připomenout založení Muzea knoflíků a šatních spínadel či existenci sociální politiky jeho firmy v podobě podpory dobrého bydlení pro zaměstnance, sportovního a kulturního vyžití v různých klubech či finanční příspěvky, odměny a půjčky. To vše v době velké hospodářské krize na počátku třicátých let. Koncem třicátých let se nad Evropou začínají stahovat mračna nacismu. Jak již bylo řečeno, Jindřich Waldes i Ervín Sprenger nedocenili nebezpečí, které jim hrozilo pro jejich (i když rozdílný) původ. Na počátku r. 1939 odmítl Waldes přes svůj židovský původ emigraci, byl nacisty později zatčen a vězněn v koncentračních táborech. Jeho bratru Sigmundu se sice podařilo emigrovat do bezpečí a odtud svého bratra Jindřicha vykoupit od nacistů za několik milionů předválečných korun. Ten však po propuštění cestou z Lisabonu do Havany r. 1940 zemřel, nemocný cukrovou nepřežil prožitě utrpení a napětí. S velkou pravděpodobností mu lékař nacistického doprovodu vstříknul smrtící injekci.

Ervín Sprenger ho v době jeho věznění navštívil a vzpomínal, že tam mnoho trpěl a hodně zhubnul. V této pohnuté době těsně před válkou poznal Ervín svoji budoucí manželku Vlastu Víkovou (nar. 1910 v Hořicích v Podkrkonoší), mimořádně krásnou ženu, která pracovala ve Waldesce. S tou se r. 1940 v Praze, již jako zralý muž,

ve věku 44 let oženil a o rok později se jim narodila jejich jediná dcera. Během války Ervín stále pracoval ve Waldesce, kam ho manželka chodila s dcerou navštěvovat. Rodina žila v Praze ve Vršovicích a na počátku roku 1945 jen pouhou shodou okolností nepřišla o život, když jejich dům z poloviny poničila bomba. Rodina se musela přestěhovat, ale ne nadlouho. V květnu 1945 byl Ervín Sprenger zatčen pro svůj německý původ, rodina byla okamžitě vystěhována a veškerý osobní majetek zabaven. Potom byl 12 měsíců ve vazbě v Praze na Pankráci, žádné provinění mu nebylo prokázáno a proto byl propuštěn.

Po válce se jeho život naprosto změnil a pykal stejně jako mnoho dalších nevinných lidí pouze pro svůj původ. Svým způsobem asi zahřkl a o minulosti téměř nikdy nemluvil. Rodina se přestěhovala do manželčina rodiště do Hořic v Podkrkonoší. Ervín, umělecky založený a obchodně nadaný muž, pracoval do důchodového věku jako dělník v zahradnictví v Libonicích, v důchodu potom vypomáhal jako člen inventurní komise podniku Pramen.

Ervín Sprenger měl v pozdějším věku na muže velmi neobvyklou zálibu – bylo to pečení cukroví a ruční práce. Ty ho v mládí naučila jeho matka – učitelka ručních prací. Za hezkého počasí seděl na dvorku svého domku a pletl pro svoji dceru a později pro vnuka svetry velmi složitých vzorů, háčkoval, dokonce uměl paličkovat a dělat různé aplikace na polštáře. Touto zálibou samozřejmě budil obdiv svého okolí, možná se někteří pousmáli a kroutili hlavou. Tolik jeden téměř zapomenutý lidský osud člověka, který se naplnil r. 1979, kdy Ervín Sprenger zemřel ve věku 85 let.

Foto manželů Sprengerových z rodinného archivu autorky, ilustrační doprovod je z www stránek Kupka - Waldes na adrese <http://www.kupka.com/>